

DEMOCRACIA: PARTITS, ASSOCIACIONS, ASSEMBLEES?

Després de les primeres eleccions democràtiques de juny del 1977 restava molt poc de la vida associativa de dos anys enrere. La nova situació política havia anat transformant el teixit associatiu del barri fins i tot abans d'implantar-se.

L'afebliment gradual de les entitats veïnals en favor de l'enfortiment dels partits polítics i les experiències unitàries de la coordinadora i de l'assemblea, impulsen una experiència associativa força singular, el Comitè Unitari d'Acció Municipal (CUAM). És una iniciativa que neix d'alguns militants del PSUC i del PSOE als quals es suma el PSC en la Junta Gestora, ja en procés de fusió amb el PSOE. El 22 d'octubre fa la seva assemblea constituent i inclou en el seu si les següents entitats i partits: PSC-PSOE, PSUC, ORT, ERC, UDC, CDC, UGT, CC, OO, JSC, JCC, Club Infantil Sector Norte, CUJB, Casal, Associació de Veïns «Bellvitge Norte», APA del Joan XXIII, ASPANISBE, Associació de Comerciants de Bellvitge, Parròquia de Ntra. Sra. de Bellvitge, Unión Deportiva Bellvitge, Agrupación Deportiva Bellvitge Norte, Club de Rugby, APA Guardería Bellvitge Sur i Escola Joan XXIII.

En un full del CUAM de març de 1978 hi ha una relació diferent dels seus components. Als esmentats abans s'han afegit el PTE, la Unió de Joventuts Maoistes, la AA.VV. «San Roque», els sindicats CSUT i USO, les APAS dels col·legis Europa i San Roque, l'Aula de Cultura, Omnium Cultural i la Comunitat Cristiana de la parròquia de Ntra. Sra. de Bellvitge.

Tanmateix han desaparegut en relació a la llista d'octubre CDC i la JSC i algunes entitats esportives.

En el mes d'octubre de 1977 les entitats radicals ja demostren el seu refús al CUAM. S'hi manifesten en contra «San Roque» -que segons hem vist després van canviar de parer-, «La Marina», la parròquia de San Juan, l'OCL o el Tele-Club Centro Médico-Social.

He estat exhaustiu en la reproducció d'adhesions i rebuigs al CUAM perquè això ens ha permès fer una repassada a la realitat associativa del barri en aquell moment.

L'acció dels partidaris és en aquest moment la que arrossega una bona part de les entitats del barri a continuar en la lluita veïnal. El CUAM és el certificat de defunció d'una manera de concebre el paper de l'associacionisme.

Per als autònoms el CUAM era un intent de dirigir «des de dalt» el moviment veïnal. Per als activistes veïnals comunistes, dirigents del bloc moderat, era intent de reorganitzar l'associacionisme unitari i el salt del protagonisme de les associacions als partits polítics es va produir d'una forma ben natural: estaven acostumats a veure la mateixa gent en les reunions de l'associació «Bellvitge Norte» i les de l'agrupació del PSUC.

Les perspectives d'èxit en les eleccions municipals, que després es confirmarien àmpliament l'abril de 1979, van provocar un replantejament del paper de les associacions de veïns en els partits polítics d'esquerra. No saber -com a mínim-, què fer amb elles, va ésser fatal.

Potser caldrà cercar l'última raó de la gradual desaparició de l'associacionisme veïnal en la política de pacte social que l'esquerra va emprendre, els màxims exponents de la qual foren els Pactes de la Moncloa. Allà l'esquerra es va comprometre a desmobilitzar per a no desestabilitzar la democràcia recent i dèbil. Allò que podríem preguntar-nos és: quines van ésser les contrapartides per a les classes populars que renunciaven a exigir els seus drets?

L'associacionisme veïnal, segons algunes persones, va passar d'ésser un important moviment social en l'erosió del franquisme, a un anacronisme, improcedent en una moderna societat democràtica (i en aquests moments afegirien: i europea). Però, evidentment, aquest canvi de concepció es va produir en una perspectiva estrictament política, en la qual l'únic objectiu era canviar franquisme per democràcia. Però els veïns que augmentaven les fileres de les mobilitzacions, essencialment ho feien per problemes socials que no resolva el canvi polític. Això no vol dir que el participant en la mobilització veïnal estigués apartat de la realitat política. De fet, la lluita veïnal va ésser un vehicle importantíssim per incrementar la consciència i la militància política de molts habitants de Bellvitge i de molts altres indrets del nostre país. No és estrany que es produïssin fenòmens, com l'«anarquització» d'una part de l'associacionisme del barri, o com el famós «desencant».

Desmobilització, desencant, depauperació de les associacions, tot plegat amb el rerafons d'una crisi econòmica que s'agreuja un dia darrera l'altre. Els dies de l'associacionisme que havia assolit un millor barri ja eren comptats.

El CUAM, malgrat ésser constituït per un conglomerat d'entitats i partits, pretenia ésser -de fet- una associació de veïns, i es va organitzar sota aquest criteri. Disposava de comissions d'urbanisme, ensenyament, sanitat i cultura. Aquestes comissions eren «la força motriu, la capacitat creadora, la suprema voluntat» de l'organisme, segons s'explicava en el fullet de març i es demanava a tots els veïns que hi participessin.

En un document de desembre, de presentació al barri, s'hi diu el següent:

«Los vecinos de Bellvitge han sostenido luchas tenaces a lo largo de estos doce años. Pero todavía están por conseguir muchos de los objetivos planteados como meta en esas largas luchas. Y esta lucha se podrá continuar hasta el logro de todos nuestros objetivos, si somos capaces de comprender la nueva situación político-social de nuestro país y las perspectivas de un próximo e irreversible futuro.»

En aquest paràgraf sorgeix la idea clau: adaptar-se a la nova situació política ja que és evident que la situació social era la mateixa.

L'acció més important del CUAM va ésser la mobilització que va convocar entorn la sanitat.

El febrer de 1978 es va fer una tancada a la parròquia de baix, manifestacions, cassolades i assemblees per reivindicar un ambulatori, un consultori nou, més farmàcies i que es cobrissin les sèquies i les clavegueres.

«Ibamos a encerrarnos en el consultorio pero por el camino nos tropezamos con los anti-disturbios, y como yo llevaba la llave de la parroquia nos encerramos en la parroquia (...). Cuando había poca gente entraban los policías y nos decían «no sé qué hacen aquí, ¿no ven que son muy pocos?, trataban

de convercernos. Entonces marchaba alguien a buscar a las mujeres, porque esto fue campaña de mujeres especialmente, y todas las que estaban alrededor de Juan XXIII venían corriendo allí y se formaba ya el gran tumulto. Por la tarde a las cinco hacíamos lo de las cacerolas, pero siempre se quedaba alguien dentro, y por la noche las asambleas que siempre se llenaban.

Vino la televisión, y como todas las señoras estaban en la peluquería, porque vinieron un rato antes, me los llevé a un bar de al lado para entretenerlos.»

El conseller de la Generalitat en aquell moment, Narcís Serra, va venir al barri i es van crear comissions de discussió CUAM-Generalitat-Ajuntament que no van arribar a fer cap acord. Tot i així, de l'Institut Nacional de Previsió es va obtenir el nou consultori, la construcció del qual s'inicià l'abril de 1979 i la prometença del col.legi de farmacèutics d'habilitar una ambulància com a farmàcia, cosa que mai no es va fer (les quatre farmàcies del barri eren insuficients però els farmacèutics refusaven autoritzar l'establiment d'una altra farmàcia i en nombroses ocasions Bellvitge es quedava sense cap farmàcia de guàrdia).

El CUAM començà a ensorrar-se cap al mes de juliol quan els veïns d'un bloc del carrer Ermita es van oposar a la construcció del col.legi «Ramon Muntaner». Al.legaven que el col.legi no respectava una distància de mínima separació amb el seu bloc. El PTE els va recolzar mentre que socialistes i comunistes defensaven la construcció de l'escola. Aquest fet demostra que el CUAM no va reeixir com una entitat veïnal ja que quan aquest problema va esclatar són els partits qui assenyalen actituds a prendre.

A Bellvitge van sorgir altres conflictes semblants al del «Ramon Muntaner»: l'espai que restava era limitat i, quan es van disposar a construir alguns equipaments, els veïns que quedaven a la vora se sentien perjudicats. Els conflictes més notables, a part del que ja hem esmentat, van aparèixer en tractar-se de la construcció dels nous edificis del CIJB i del col.legi Joan XXIII.

Aquell estiu va ésser una comissió de partits polítics la que es va reunir per analitzar la situació de les festes majors. La festa havia estat organitzada des del 1975 directament per l'Ajuntament amb la col.laboració dels firaires. L'any 1977 un grup de majorettes de formació recent -que l'any següent generarà una banda de música-, participa en l'organització. La comissió de partits va reorientar les festes cap a una gestió oberta dels veïns.

Des de 1979 van ésser organitzades per una comissió de veïns elegida democràticament que van establir les bases de les festes que avui coneixem.

Els autònoms van treure al carrer les restes de «La Marina» i la comunitat de la parròquia de dalt, a més del seu assemblearisme, influí el desnonament del seu local social "La Marina" a juny del 78.

Des de principis de 1977 van començar a realitzar assemblees periòdiques de carrer, que reclamaven com autèntica expressió del barri, sense la intervenció de cap entitat. Al voltant d'un porró de vi, al passeig, discutien els problemes de Bellvitge amb totes les persones que volien acostar-s'hi, es plantaven arbres, etc. I molt aviat es va començar a anomenar «l'assemblea del porró» i va ésser l'expressió més anàrquica i la darrera, del grup autònom. L'assemblea del porró va funcionar setmanalment durant més d'un any, entre els anys 1977 i 1978. Aquest últim any es fa una trobada de grups autònoms a les Cotxeres de Sants. Els fragments següents de la intervenció del grup de Bellvitge són il.lustratius de la seva línia ideològica:

«Nos conocimos en las asociaciones de Vecinos, con la inquietud de cooperar en el intento de reivindicar unas condiciones de vida más humanas, pero vista la impotencia legal y falta de contacto real con los vecinos, vimos que había que trabajar además al margen de las Asociaciones de Vecinos, y hacerlo en la calle, ya que era la posibilidad más eficaz para potenciar las inquietudes y necesidades de los vecinos (...).

En los últimos tiempos, debido al «momento actual» nos encontramos con una mayor dificultad en potenciar las reivindicaciones que son urgentes, porque los partidos distraen y frenan las luchas con su rollo, que llega al extremo de decir, primero las elecciones y luego las reivindicaciones, como si éstas fueran la medicina salvadora del proletariado».

A finals de 1978 intervenen en el problema escolar i organitzen grans mobilitzacions fins que el novembre convoquen una vaga general en el barri. La vaga fracassà. La convocatòria partia d'una plataforma amb prou feines representativa i era, per no dir més, molt dubtós que el barri tingués un nivell suficient de consciència sobre el tema per a dur a terme una acció de tanta envergadura. Els autònoms es van guiar per la seva ideologia on la mobilització és un fi en si mateix, mentre que les restes del CUAM no van recolzar la vaga, tant per concepcions tàctiques com perquè els terminis presentats a l'Ajuntament per tal que solucionés el tema encara no havien finit.

L'última acció dels autònoms, a més a més de la seva participació en crear una nova associació de veïns, va ésser l'intent de crear una experiència autogestionària en el tema del cobrament i la recollida d'escombraries.

L'afer de les escombraries havia estat sempre molt conflictiu a la ciutat, des de 1977 quan hi va haver una forta puja en l'impost municipal. Quan s'aconsegueix que l'augment no es faci efectiu, els autònoms proposen una autogestió dels veïns per aquell servei, a finals de 1979. Partien de la idea segons la qual si les classes treballadores autogestionaven la producció de béns i serveis, els trelladors acabarien amb el capitalisme. Aquestes experiències, des dels falansteris fins a les comunes anarquistes, han estat sempre condemnades a fracassar i això va succeir amb la de Bellvitge. La resposta dels veïns va ésser pobra, i el moviment autònom, com a tal, va desaparèixer.

«Bellvitge tiene que agradecer a este grupo que les llamá-bamos autónomos (...) que muchos les llamaban los desmadrados, que marcó un «no aflojemos más.»

L'any 1977 hi va haver canvis a la Junta Directiva del Casal i les activitats que continuava realitzant com una entitat independent comencen a desaparèixer. En aquest moment acaba el procés ja esmentat d'ocupació de les sales del Casal per altres col·lectius. Allà s'instal·là el club dels vells de la parròquia, aules escolars i aquells que ja hi eren. El Casal desapareix i paral·lelament també ho fa la «Unión Deportiva» per desacords amb les autoritats municipals en quant a les condicions dels camps on jugaven a futbol.

L'any 1979 ja no existeix el CUAM i les associacions de veïns només tenen vida jurídica. Davant les greus deficiències que Bellvitge encara pateix en la seva dotació escolar, són les Associacions de Pares d'Alumnes els qui convoquen i protagonitzen el moviment reivindicatiu en coordinació amb les altres APAS de tot Espanya. El març i el setembre les manifestacions són seguides, es talla la circulació a l'autovia, hi ha vagues, etc. El novembre una darrera mobilització sobre la situació de «Tin tin» aconsegueix introduir-se en la xarxa pública. S'origina un important moviment en defensa de l'escola pública que tindrà autonomia en els moviments veïnals i que continuarà amb una forta expressió els anys següents a Bellvitge i per tot Catalunya.

Els primers mesos de 1979 alguns activistes veïnals que per diversos motius havien restat separats de les direccions dels partits, veuen la necessitat i l'oportunitat de crear una associació de veïns unitària i en la línia de les existents antigament dins el barri.

S'enceta un debat sobre el model d'associació que ha de tenir Bellvitge. Els autònoms proposen un model d'assemblea, mentre que aquells que provenen del CUAM proposen una associació amb junta directiva i comissions de treball. El novembre una assemblea de veïns, mitjançant una votació, es decanta àmpliament cap a la darrera proposta. Així va néixer l'Associació de Veïns.

«Desde «Bellvitge-Norte» siempre había habido la idea que la dispersión de asociaciones de vecinos era contraproducente. Después de la experiencia del CUAM la cosa está suficientemente madura como para montar la Asociación de Vecinos de Bellvitge».

El seu camí serà difícil els primers anys. Ja s'ha dit que ha desaparegut la presència dels partits polítics que tradicionalment mantenien aquests organismes. La irrupció de l'esquerra dins el poder municipal frenava la mobilització dels veïns i les conselleries comencen a substituir una bona part de les funcions de les associacions de veïns.

«Entran los ayuntamientos democráticos, que eran los que habían estado diciendo que no se pagaran en Bellvitge las

basuras, alguno de ellos eran de los que habían estado diciendo que no se pagaran, y entonces tenemos que pagar con recargo los que no habíamos pagado.»

«El PSOE hace una desmovilización con consigna y la más sutil del PSUC, que dice, sí, sí, hay que estar con las organizaciones de masas, pero a los pobres tíos que están en las organizaciones de masas nadie les hacía ni puñetero caso.»

«Los dirigentes que habían llevado las movilizaciones son los concejales, van a los sindicatos, al frente de las asociaciones quedaron vecinos con un nivel más bajo. Por otra parte había la esperanza de decir, «bueno, ahora que están los ayuntamientos democráticos veremos a ver lo que hacen, esto va a cambiar, y no es cuestión del enfrentamiento sino de negociar todas las reivindicaciones».»

El període que comença el mes d'abril de 1979, amb els ajuntaments democràtics, va ésser de canvis en el teixit associatiu.

Les subvencions municipals influeixen en la creació o consolidació d'algunes associacions. Cal afegir-hi també les possibilitats que des d'aquell any oferien les festes majors en les quals la instal·lació d'una parada resolía bona part de la financiació de l'entitat. Per no esmentar la llibertat d'associació que el país gaudia des de 1977.

És l'època en què moltes entitats de signe variat surten dels bars on havien sorgit. És una explosió que més endavant coneixerà un reflux, en els temps durs de la crisi i el replantejament de les subvencions municipals.

Tanmateix, són entitats, o bé ho són algunes, que no perden el contacte amb la problemàtica del barri: el primer president i fundador de la «Sociedad Pajaril», creada el 1980, ja compta alguns anys al front de l'Associació de Veïns.

Els autònoms van crear entitats on replantejaven les seves actituds entorn a l'associacionisme, després del fracàs de l'assemblearisme dins les quals mantenien el contacte amb certa incidència dins la realitat social del

barri. Són els «Amigos de la Música», El «Grupo Ecologista de Bellvitge», etc. El grup ecologista avui forma part de l'Associació de Veïns.

De les entitats impulsades pel Departament de Promoció Social ja no en quedava cap.

De les que van sorgir a Bellvitge Nord es mantenen les esportives i la nova Associació de Veïns que pot considerar-se hereva de l'associacionisme reivindicatiu que va arribar amb la cooperativa de La Bomba, entre altres.

El CIJB, «Tin tin», «Estel», «Esclat», etc. ... són algunes de les realitzacions de diversos col·lectius que resten com uns serveis per al barri, encara que amb un munt de problemes.

En aquest context, octubre de 1980, el Tribunal Suprem falla a favor del Pla Parcial de maig de 1977, en contra del contenciós que havien interposat en contra les immobiliàries, a les quals calia indemnitzar per la prohibició de construir més edificis. Bellvitge va restar amb 33.000 habitants, sense augmentar en 15.000 més com pretenien les immobiliàries.

«Hubo una sensación de alivio. Yo recuerdo que hubo una sensación en el movimiento vecinal del barrio, porque era un poco decir «menos mal que hemos ganado, porque si no llegamos a ganar, a estas alturas no movilizamos ni a Cristo». En la Asociación de Vecinos se tenía esta sensación.»

«-No nos dijeron ¡hemos ganado!, con tanta alegría.

Yo pienso que no hubo celebración porque hubieron contrapartidas.»

Un èxit de l'associacionisme i les mobilitzacions veïnals en un moment que ambdues es trobaven en les seves hores més baixes.

«-No sé hasta qué punto hemos ganado, si hay que indemnizar a la Inmobiliaria.»

«-¿Te parece poco no tener bloques? Se ha ganado mucho. Te voy a decir una cosa: yo, cuando vine aquí a Bellvitge gente que conozco de otros barrios, me dicen «con el espacio que tenéis aquí», ¡pues no me pongo yo ancho!...»

FOTO 6: PASSEIG DE BELLVITGE
FONT: JOSEP BONASTRE

FOTO 7: MERCADILLO BELLVITGE
FONT: JOSÉ HERNANDEZ